

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2024/6

Karar Sayısı : 2024/204

Karar Tarihi: 4/12/2024

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Küçükçekmece 5. Asliye Hukuk Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun;

A. 28. maddesinin birinci fıkrasının 23/7/2010 tarihli ve 6009 sayılı Kanun'un 18. maddesiyle değiştirilen (a) bendinin birinci cümlesinin,

B. 32. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinin,

“*davalı harçtan muaf olan davalar*” yönünden Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine karar verilmesi talebidir.

OLAY: Tapu iptali ve tescil davasında itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptalleri için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un itiraz konusu kuralların da yer aldığı;

1. 28. maddesi şöyledir:

“*Nispi harclarda ödeme zamanı:*

Madde 28 – (1) sayılı tarifiede yazılı nispi harçlar aşağıdaki zamanlarda ödenir.:

a) (Değişik: 23/7/2010-6009/18 md.) **Karar ve ilam harcı,**

Karar ve ilam harçlarının dörtte biri peşin, geri kalanı kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde ödenir. Şu kadar ki, ölüm ve cismani zarar sebebiyle açılan maddi ve manevi tazminat davalarında peşin alınan harcın oranı yirmide bir olarak uygulanır. Bakiye karar ve ilam harcının ödenmemiş olması, hükmün tebliğe çıkarılmasına, takibe konulmasına ve kanun yollarına başvurulmasına engel teşkil etmez.

b) *İcra Tahsil Harcı,*

İcra takiplerinde Tahsil Harcı alacağın ödenmesi sırasında, ödeme yapılmayan hallerde harç alacağının doğması tarihinden itibaren 15 gün içinde ödenir.

Harç alacağı icranın yerine getirilmesiyle doğar.

Konunun değeri üzerinden alınacak İflas Harçlarında da bu bent hükümleri uygulanır.

c) *Depozito, defter tutma ve miras işlerine ait harclar,*

(1) Sayılı tarifenin (D) bölümünde yazılı depozito defter tutma ve miras işlerine ait harclar için sonundan itibaren 15 gün içinde ödenir.”

2. 32. maddesi şöyledir:

“Harcı ödenmiyen işlemler:

Madde 32 – Yargı işlemlerinden alınacak harclar ödenmedikçe mütaakıp işlemler yapılmaz. Ancak ilgili tarafından ödenmiyen harcları diğer taraf öderse işleme devam olunmakla beraber bu para muhakeme neticesinde ayrıca bir isteğe hacet kalmaksızın hükümde nazara alınır.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN ve Kenan YAŞAR’ın katılımlarıyla 18/1/2024 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Onur MERCAN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüştülüp düşünöldü:

A. Anlam ve Kapsam

3. 492 sayılı Kanun’un 2. maddesinin birinci fıkrasında yargı işlemlerinden anılan Kanun’a ekli (1) sayılı tarifiede yazılı olanların yargı harçlarına tabi olduğu hükme bağlanmıştır. Söz konusu tarifenin “(A) Mahkeme Harçları:” başlıklı bölümünün “III – Karar ve ilam harcı:” başlıklı kısmının (1) numaralı fıkrasında hangi davalarda ne oranda nispi karar ve ilam harcının alınacağı düzenlenmiştir.

4. Kanun’un 11. maddesinde genel olarak yargı harçlarını davayı açan veya harca konu olan işlemin yapılmasını isteyen kişilerin ödemekle yükümlü olduğu, 31. maddesinde ise peşin alınan karar ve ilam harcının işin bitiminde ödenmesi gerekenden fazla olduğunun anlaşılması hâlinde fazla alınan kısmın talep üzerine geri verileceği belirtilmiştir.

5. 13. maddede harçtan müstesna işlemler sayılmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasının (j) bendinde genel bütçeye dâhil olan idarelerin Kanun’un (1) ve (3) sayılı tarifelerine giren bütün işlemlerinin harçtan istisna olduğu, ayrıca belirtilen işlemlere ilişkin olarak hesaplanacak harçların genel bütçeye dâhil olan idarelerin haklılığı oranında karşı taraftan tahsiline ilgili merci tarafından karar verileceği hükme bağlanmıştır.

6. 123. maddenin birinci fıkrasında ise özel kanunlarla harçtan muaf tutulan kişiler ile istisna edilen işlemlerden de harç alınmayacağı öngörülmüştür.

7. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 120. maddesinin (1) numaralı fıkrasında davacının yargılama harçlarını dava açarken mahkeme veznesine yatırmak zorunda olduğu düzenlenmiştir.

8. 492 sayılı Kanun'un 28. maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin itiraz konusu birinci cümlesinde nispi karar ve ilam harcının dörtte birinin peşin, geri kalanının ise kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde ödenmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Anılan Kanun'un 32. maddesinin birinci fıkrasının itiraz konusu birinci cümlesinde ise yargı harçları ödenmedikçe müteakip işlemlerin yapılamayacağı öngörülmüştür. Kurallar "*davalısı harçtan muaf olan davalılar*" yönünden incelenmiştir.

9. Bu itibarla kurallar uyarınca davalısı harçtan muaf olan nispi karar ve ilam harcına tabi davalarda söz konusu harcın dörtte birinin peşin olarak ödenmesi gerekmekte olup anılan davalarda yargı harçları ödenmeden müteakip işlemlere devam edilmesi mümkün değildir.

B. İtirazın Gerekçesi

10. Başvuru kararında özetle; kurallarla davalısı harçtan muaf olan davalarda davacının harç ödemek zorunda bırakıldığı, davalısı harçtan muaf olan davalarda davanın kabulüne karar verilmesi durumunda davacının peşin olarak ödediği nispi karar ve ilam harcının davacıya iade edildiği, davanın reddi hâlinde ise davacıdan maktu karar ve ilam harcının alındığı, dolayısıyla davacının her durumda iade edilecek harcı ödemekle yükümlü tutulmasının adil olmadığı, davalısı harçtan muaf olan davalarda davacıdan peşin olarak nispi karar ve ilam harcı alınmasının bir faydası olmadığı gibi kamu düzeniyle ilgili bir yönünün de bulunmadığı, anılan harcın davacıya iade edilene kadar geçen sürede değer kaybına uğrayabileceği dikkate alındığında kurallarla mülkiyet hakkının ihlal edildiği belirtilerek kuralların "*davalısı harçtan muaf olan davalılar*" yönünden Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

1. Kanun'un 28. Maddesinin Birinci Fıkrasının (a) Bendinin Birinci Cümlesinin İncelenmesi

11. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesi yönünden de incelenmiştir.

12. Anayasa'nın 35. maddesinde "*Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir./ Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir./ Mülkiyet hakkının kullanılmasında toplum yararına aykırı olamaz.*" denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Mülkiyet hakkı ekonomik değer ifade eden ve değeri parayla ölçülebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır. Mülkiyet hakkı kişiye başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, semerelerinden yararlanma ve tasarruf etme imkânı veren bir haktır. Bu bağlamda malikin

mülkünü kullanma, semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin kısıtlanması veya mülkünden yoksun bırakılması mülkiyet hakkına sınırlama teşkil eder (AYM, E.2021/128, K.2022/68, 1/6/2022, §§ 17, 18).

13. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında “*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*” denilmektedir. Maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir (AYM, E.2021/9, K.2022/4, 26/1/2022, § 28).

14. Hak arama özgürlüğünün temel unsurlarından biri mahkemeye erişim hakkıdır. Mahkemeye erişim hakkı, hukuki bir uyumsuzluğun bu konuda karar verme yetkisine sahip bir mahkeme önüne götürülmesi hakkını da kapsar. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, zararını giderebilmesinin en etkili ve güvenceli yolu yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir (AYM, E.2021/20, K.2022/84, 30/6/2022, § 10).

15. Kuralda nispi karar ve ilam harcının dörtte birinin peşin, kalanının ise kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde ödeneceği hükme bağlanmıştır. Kural “*davalısı harçtan muaf olan davalar*” yönünden incelenmiştir.

16. 492 sayılı Kanun’a ekli (1) sayılı tarifenin “*(A) Mahkeme Harçları:*” başlıklı bölümünün “*III – Karar ve ilam harcı:*” başlıklı kısmının (2) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca davanın reddine karar verilmesi durumunda maktu karar ve ilam harcı alınması gerekmektedir.

17. Diğer yandan anılan Kanun’un 11. maddesinde genel olarak yargı harçlarını davayı açan veya harca konu olan işlemin yapılmasını isteyen kişilerin ödemekle yükümlü oldukları belirtilmiş ise de 6100 sayılı Kanun’un “*Yargılama giderlerinin kapsamı*” başlıklı 323. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde karar ve ilam harçları yargılama giderleri arasında sayılmış, “*Yargılama giderlerinden sorumluluk*” başlıklı 326. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ise kanunda yazılı haller dışında yargılama giderlerinin aleyhine hüküm verilen taraftan alınmasına karar verileceği öngörülmüştür.

18. Buna göre davanın kısmen veya tamamen kabulüne karar verilmesi durumunda davacı ödediği nispi karar ve ilam harcının tamamını geri alabilecektir. Davanın reddine karar verilmesi durumunda ise anılan harcın maktu karar ve ilam harcını aşan kısmı davacıya iade edilecektir. Bununla birlikte davacının nispi karar ve ilam harcı olarak peşin ödediği tutardan dava sonuçlanana kadar mahrum kalacağı gözönünde bulundurulduğunda kuralın mülkiyet hakkına yönelik bir sınırlama öngördüğü sonucuna ulaşılmıştır.

19. Öte yandan davalısı harçtan muaf olan davalarda davacıyı nispi karar ve ilam harcının dörtte birini peşin olarak ödemekle yükümlü tutan kuralın mahkemeye erişim hakkını da sınırladığı açıktır.

20. Anayasa'nın 13. maddesinde “*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*” denilmektedir. Buna göre mahkemeye erişim hakkı ile mülkiyet hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin kanunla yapılması, ayrıca Anayasa’da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

21. Bu kapsamda mahkemeye erişim hakkı ve mülkiyet hakkını sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli ve öngörülebilir nitelikte olması gerekir.

22. Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa’nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye bağlanan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

23. 492 sayılı Kanun’a ekli (1) sayılı tarifenin “(A) *Mahkeme Harçları:*” başlıklı bölümünün “*III – Karar ve ilam harcı:*” başlıklı kısmının (1) numaralı fıkrasında hangi davalarda ne oranda nispi karar ve ilam harcı alınacağı belirlenmiştir. Kuralda ise anılan harcın dörtte birinin peşin, geri kalanının ise kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde ödenmesi öngörülmüştür.

24. Bu itibarla nispi karar ve ilam harcına tabi davalarda anılan harcın hangi oranda ve ne zaman ödeneceğinin açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel şekilde düzenlendiği gözönünde bulundurulduğunda kuralın kanunilik şartını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

25. Anayasa’nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla sınırlanabileceği belirtilmiştir. Ayrıca Anayasa’nın 36. maddesinde mahkemeye erişim hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Öte yandan Anayasa’nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevler, özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebilir.

26. Anayasa’nın 141. maddesinin dördüncü fıkrasında “*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.*” denilmektedir. Yargı mercilerinin makul olmayan bir iş yüküyle karşı karşıya kalmaları hâlinde anılan görevi yerine getirmeleri güçleşebilecektir. Bu bağlamda kanun koyucu yargı mercilerinin gereksiz

bir iş yüküyle karşılaşmasını engelleyecek nitelikte düzenlemeler öngörebilir (aynı yöndeki değerlendirme için bkz. AYM, E.2022/61, K.2022/101, 8/9/2022, § 32).

27. Anılan Kanun'un gerekçesinde harç kişilerin özel menfaatlerine ilişkin olarak kamu kurumları ve hizmetlerinden faydalanmaları karşılığında yaptıkları ödemeler şeklinde tanımlanmıştır. Bununla birlikte karar ve ilam harcının yargı mercilerine gereksiz talepler yöneltmesini engelleme işlevine de sahip olduğu açıktır.

28. Bu itibarla anılan harcın ödenme zamanını düzenleyen kuralın mahkemelere yöneltilecek gereksiz talepler nedeniyle yargının iş yükü altında bırakılmasının ve hak arama özgürlüğünün kötüye kullanılmasının önlenmesi bağlamında kamu yararına yönelik meşru bir amacının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (aynı yöndeki değerlendirme için bkz. AYM, E.2022/61, K.2022/101, 8/9/2022, § 33). Bununla birlikte kuralın meşru bir amacının bulunmasının yanı sıra ölçülü olması da gerekir.

29. Anayasa'nın 13. maddesinde güvence altına alınan *ölçülülük* ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen sınırlamanın amaca ulaşmaya elverişli olmasını, *gereklilik* amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise hakka getirilen sınırlama ile amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Buna göre kuralla mülkiyet hakkı ile mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamanın elverişlilik, gereklilik ve orantılılık alt ilkelerine aykırı olmaması gerekir.

30. Davalı harçtan muaf olan davalarda davacıyı nispi karar ve ilam harcının dörtte birini peşin olarak ödemekle yükümlü tutan kuralın yargı mercilerine gereksiz talepler yöneltmesini belirli oranda önleyebileceği kuşkusuzdur. Başka bir ifadeyle davalı harçtan muaf olsa dahi nispi karar ve ilam harcına tabi davalarda anılan harcın dörtte birinin peşin, geri kalanının ise kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde ödenmesini öngören kuralın gereksiz davaların açılmasını ve hak arama özgürlüğünün kötüye kullanılmasını engelleyebilecek nitelikte olduğu açıktır. Bu itibarla kuralın anılan meşru amaca ulaşma bakımından elverişli olduğu anlaşılmaktadır.

31. Belirli davalarda nispi karar ve ilam harcının alınmasını öngörmenin yanı sıra bu harcın ödenme zamanını belirlemek de kanun koyucunun takdirindedir. Dolayısıyla nispi karar ve ilam harcının ödenme zamanını düzenleyen ve kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında kalan kuralın anılan meşru amaca ulaşma bakımından gerekli olmadığı söylenemez.

32. Bununla birlikte *orantılılık* alt ilkesi gereğince kuralın davalı harçtan muaf olan davalar yönünden davacıya aşırı bir külfet yüklememesi gerekir. Başka bir ifadeyle anılan davalar yönünden kuralda mahkemeye erişim hakkı ve mülkiyet hakkına getirilen sınırlama ile söz konusu meşru amaç arasında makul bir dengenin sağlanması gerekmektedir.

33. Kanun'a ekli (1) sayılı tarifenin "(A) Mahkeme Harçları:" başlıklı bölümünün "III – Karar ve ilam harcı:" başlıklı kısmının (1) numaralı fıkrasında düzenlenen nispi karar ve ilam harcının en yüksek oranı binde 68,31 olarak belirlenmiştir. Kuralda ise anılan tarifeyle

göre hesaplanan nispi karar ve ilam harcının yalnızca dördte birinin peşin, kalan kısmının ise kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde ödenmesi öngörülmüştür.

34. Nispi karar ve ilam harcının yalnızca dördte birinin peşin ödenmesini, davanın reddine karar verilmesi hâlinde ise davacıdan maktu karar ve ilam harcının alınmasını öngören kanun koyucunun takdir yetkisini davacı üzerinde anılan harcın yaratacağı baskıyı mümkün olduğunca azaltacak yönde kullandığı anlaşılmaktadır (AYM, E.2022/61, K.2022/101, 8/9/2022, § 46).

35. Öte yandan davalısı harçtan muaf olan davalarda davacı nispi karar ve ilam harcı ödese de bu harcı bir süre sonra geri alabilmektedir. Davacının sunulan adalet hizmetinden yararlandığı gözetildiğinde nispi karar ve ilam harcı olarak ödediği tutardan belirli bir süre mahrum kalmasının tek başına katlanılamayacak bir külfet olarak nitelendirilmesi mümkün değildir (AYM, E.2022/61, K.2022/101, 8/9/2022, § 46).

36. Her ne kadar Anayasa Mahkemesinin 8/9/2022 tarihli ve E.2022/61, K.2022/101 sayılı kararıyla kural “*davalısı harçtan muaf olan kamulaştırmasız el atma nedeniyle açılan tazminat davaları*” yönünden iptal edilmiş ise de Anayasa’nın 46. maddesinde kamulaştırmanın ancak gerçek karşılığın ödenmesi şartıyla gerçekleştirilebileceğine yönelik açık bir hükme yer verildiği ve anılan davaların temelinde idarenin Anayasa’ya açıkça aykırı bir eyleminin bulunduğu dikkate alındığında söz konusu kararda benimsenen yaklaşımın davalısı harçtan muaf olan tüm davalar yönünden geçerli olması gerektiği savunulamaz.

37. Diğer yandan 6100 sayılı Kanun’un 334. maddesinin (1) numaralı fıkrasında kendisi ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin, gereken yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimselerin, iddia ve savunmalarında, geçici hukuki korunma taleplerinde ve icra takibinde, taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması kaydıyla adli yardımdan yararlanabilecekleri, 335. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde ise adli yardım kararının yapılacak tüm yargılama ve takip giderlerinden geçici olarak muafiyet sağladığı hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla kuralın ekonomik gücü zayıf kişilere aşırı bir külfet yüklemesini engellemeye yönelik bir güvencenin de bulunduğu anlaşılmaktadır.

38. Ayrıca genel itibarıyla yargı uygulamasında davalısı harçtan muaf olan davalarda davacıya bakiye karar ve ilam harcının tamamlattırılmaması ve peşin ödenen harcın iade edilmesi davacının harç mükellefi olmadığı anlamına gelmemektedir. Başka bir deyişle yargı mercilerinin yasal düzenlemelerin uygulanmasında geliştirdiği pratik yaklaşımlar esas alınarak anayasallık denetimi yapılması ilke olarak mümkün değildir.

39. Bu itibarla davalısı harçtan muaf olan davalarda mülkiyet hakkı ve mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlama ile anılan meşru amaç arasında makul bir denge sağlayan kuralın *orantılılık* alt ilkesi yönünden de *ölçülülük* ilkesini ihlal etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

40. Açıklanan nedenlerle kural, “*davalısı harçtan muaf olan davalar*” yönünden Anayasa’nın 13., 35. ve 36. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamıştır.

2. Kanun'un 32. Maddesinin Birinci Fıkrasının Birinci Cümlesinin İncelenmesi

41. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesi yönünden de incelenmiştir.

42. Kuralda yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe müteakip işlemlere devam edilemeyeceği hükmüne bağlanmıştır. Kural "*davalısı harçtan muaf olan davalar*" yönünden incelenmiştir.

43. Yargı harçları alınmadan müteakip işlemlere devam edilmesine imkân tanımayan kuralda mahkemeye erişim hakkına yönelik bir sınırlama öngörüldüğü açıktır.

44. Kurala göre davalısı harçtan muaf olan davalarda anılan harçlar ödenmeden müteakip yargısal işlemlerin yapılması mümkün değildir. Bu itibarla yargı harçları ve bu harçların ödenmemesi durumunda doğacak hukuki sonucun herhangi bir duraksamaya neden olmayacak şekilde açık ve net olarak düzenlendiği dikkate alındığında kuralın kanunilik şartını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

45. Anayasa'da yargı hizmetlerinden harç alınmasına engel teşkil eden bir hüküm bulunmamaktadır (AYM, E.2011/13, K.2012/45, 22/3/2012). Ayrıca yargı harçlarının sunulan adalet hizmetinin karşılığında alınan bedel olarak nitelendirilmesi mümkün ise de anılan harçların söz konusu hizmetin sağlıklı bir şekilde işlemesine hizmet eden bir yönünün de bulunduğu açıktır.

46. Bu bağlamda devletin sunmuş olduğu yargı hizmeti karşılığında ilgililerden yargı harcı adı altında bir bedel tahsil etmesinin kamu yararına yönelik bir amacının bulunduğu kuşkusuzdur (Ömer Tuncer [1.B.], B. No: 2016/72712, 8/9/2020, § 42). Başka bir ifadeyle yargı işlemlerinin harca tabi olmasının ilgililerin adalet hizmetinin finansmanına katılmasını ve bu hizmetin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesini sağladığı açıktır.

47. Bu itibarla müteakip yargısal işlemlere devam edilebilmesini yargı harçlarının ödenmesi şartına bağlayan kuralın adalet hizmetinin sağlıklı şekilde işlemesini sağlamaya yönelik meşru bir amacının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

48. Yargı işlemlerinden alınacak harçların ödenmemesi durumunda müteakip işlemlere devam edilmemesinin anılan harçların işlevinin gerçekleştirilmesine katkı sunacağı kuşkusuzdur.

49. Öte yandan vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerle yönelik politikanın belirlenmesi ve uygulanması bakımından kamu makamları geniş bir takdir yetkisine sahiptir (Ömer Tuncer, § 46). Bu bağlamda yargı harçlarının ödenme zamanı ile ödenmemesi durumunda doğacak hukuki sonucun belirlenmesi kanun koyucunun takdirindedir.

50. Bu itibarla yargı harçları ödenmeden müteakip işlemlere devam edilmesine imkân tanımayan ve kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında kalan kuralın anılan meşru amaca ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

51. Kanun koyucunun yargı hizmetlerinin sunulması karşılığında harç alınmasına yönelik düzenleme yapma yetkisi bulunmakla birlikte yargı harçlarının mahkemeye erişim hakkı üzerindeki etkileri dikkate alınmak suretiyle bu harçların miktarının makul düzeyde belirlenmesi ve ödeme gücü bulunmayanlar yönünden etkili bir adli yardım sisteminin öngörülmesi gerekir (AYM, E. 2011/54, K.2011/142, 20/10/2011).

52. Bu bağlamda 492 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı tarifiede yargı harçlarının miktar ve oranlarının makul şekilde belirlenmediği söylenemez. Ayrıca 6100 sayılı Kanun'un 334 ila 340. maddelerinde yargı harcı ödemekle yükümlü kişinin ekonomik gücünün zayıf olması hâlinde işletilebilecek adli yardım sistemi de öngörülmüştür.

53. Diğer yandan davanın sonucuna bağlı olarak davacının yargı harçları kapsamında ödediği tutarı geri alabilmesinin mümkün olduğu da açıktır.

54. Kaldı ki yargı harçlarının hak arama özgürlüğünün kötüye kullanılmasını engellemek suretiyle adalet hizmetinin sağlıklı şekilde işlenmesini sağladığı dikkate alındığında kuralda davalı harçtan muaf olan davalar yönünden herhangi bir istisna öngörülmemesinin makul karşılanması gerekir.

55. Buna göre yargı harçlarının oran ve miktarının makul düzeyde belirlendiği ve ödeme gücü zayıf kişiler yönünden uygulanabilecek adli yardım sisteminin bulunduğu gözetildiğinde adalet hizmetinin sağlıklı şekilde işlenmesine hizmet eden kuralın davalı harçtan muaf olan davalarda anılan hizmetten yararlanacak kişilere katlanamayacakları bir külfet yüklediği söylenemez.

56. Bu itibarla davalı harçtan muaf olan davalarda yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe müteakip işlemlere devam edilemeyeceğini öngören kuralın mahkemeye erişim hakkına ölçsüz bir müdahalede bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

57. Açıklanan nedenlerle kural “*davalı harçtan muaf olan davalar*” yönünden Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 35. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 36. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun;

A. 28. maddesinin birinci fıkrasının 23/7/2010 tarihli ve 6009 sayılı Kanun'un 18. maddesiyle değiştirilen (a) bendinin birinci cümlesinin “*davalı harçtan muaf olan davalar*” yönünden Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Kenan YAŞAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. 32. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinin “*davalı harçtan muaf olan davalar*” yönünden Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

4/12/2024 tarihinde karar verildi.

Başkan
Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Basri BAĞCI

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Yılmaz AKÇİL

Üye
Ömer ÇINAR

Üye
Metin KIRATLI

KARŞI OY GEREKÇESİ

1. Yukarıda başvuru numarası belirtilen itiraz konusu 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 28. maddesinin 1. fıkrasının a bendinin birinci cümlesi ve 32. maddesinin birinci cümlesinin "davalısı harçtan muaf olan davalar" yönünden Anayasa'ya aykırılığına ilişkindir.

2. Mahkememiz çoğunluğunun kuralın Anayasa'nın 13., 35. ve 36. maddelerine aykırı olmadığı gerekçesi ile iptal talebinin reddine dair karara aşağıda açıklanacak sebeplerle iştirak edilmemiştir.

3. Konusu para ile ölçülebilen davalarda söz konusu hükümdeki gibi ¼ karar ve ilam harcı peşin olarak alınmaktadır.

4. Davanın kazanılması halinde peşin olarak davacı taraftan alınan bu harç yargılama giderleri ile birlikte davalı taraftan karar tarihinden itibaren işleyecek yasal faiz ile birlikte tahsil edilebilmektedir. Davanın kaybedilmesi durumunda ise peşin olarak alınan bu nispi harç davacı tarafa iade edilmektedir.

5. Davalı tarafın harçtan muaf olduğu bu tür davalarda ise davanın kazanılması veya kaybedilmesi hallerinde peşin olarak davacı taraftan alınan harç, hükümle birlikte davacıya iadesine karar verilmekte ve ancak karar kesinleştiğinde davacı tarafa ödenmektedir.

6. Bu tür davalarda sonuç ister davacının lehine ister aleyhine sonuçlansın nihai olarak ödenecek harç maktu harçtır. Her halükârda peşin olarak alınan harç davacıya iade edilmektedir. O halde en kötü senaryoda dahi davanın sonunda maktu bir harç ödemek durumunda kalacak olan kişiden nispi bir harç istenmesi gerekli ve orantılı değildir.

7. Her ne kadar sonradan farklı karar verse de Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 2010 yılında verdiği bir kararda davalısı harçtan muaf olan davalarda davacıdan nispi karar ve ilam harcı alınmasının hak arama özgürlüğü ile bağdaşmayacağı sonucuna varılmıştır. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir "....davalı harca tabi değilse ya da harçtan muaf ise aleyhine açılan dava nispi harca tabi bir dava olsa dahi başlangıçta maktu harç alınıp yargılamaya devam edilebilmeli; sonuçta hükmedilmesi olanağı bulunmayan nispi harcın peşin miktarının yatırılmış olması aranmamalıdır. Aksine bir yaklaşım hak arama özgürlüğünün kısıtlanması anlamına gelir ki, bunun hukuk düzenimizce korunmayacağı açıktır." (YHGK, E.2010/10-55, K.2010/561, 3/11/2010)

8. Mahkememiz, daha önce "davalısı harçtan muaf olan kamulaştırmasız el atma nedeniyle açılan tazminat davaları" yönünden aynı kuralı incelemiş ve Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı bularak iptal etmiştir.

9. Nispi karar ve ilam harcının yalnızca dörtte birinin peşin, geri kalanının ise kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde ödeneceğini, ayrıca yargılama giderleri bağlamında karar ve ilam harcının aleyhine hüküm verilen taraftan alınmasına karar verileceğini öngören kanun koyucunun, takdir yetkisini karar ve ilam harcının mülkiyet hakkına yönelik getirdiği sınırlamayı mümkün olduğunca hafifletecek yönde kullandığı söylenebilir. Diğer yandan davacının sunulan adalet hizmeti yoluyla elde ettiği menfaat gözetildiğinde karar ve ilam harcı olarak ödediği tutardan belirli bir süreliğine mahrum kalmasının tek başına Anayasa'ya

aykırılık teşkil etmeyeceği de kabul edilebilir. Ancak dava konusu kuralların kamulaştırmaz el atma nedeniyle açılan tazminat davaları yönünden ele alındığı ve kamulaştırmaz el atmanın Anayasa’da mülkiyet hakkı bağlamında koruma altına alınan güvenceleri açıkça ihlal eden bir yöntem olduğu gözetildiğinde malike söz konusu ihlallerin yanı sıra başka ek külfetler getiren kuralların Anayasa’nın sözüne aykırılık teşkil etmeyeceği söylenemez. Kamulaştırmaz el atma nedeniyle açılan tazminat davasının kısmen veya tamamen kabulüne karar verilmesi durumunda davacı ödediği nispi karar ve ilam harcının tamamını geri alabilmekte ise de dava sonuçlanana kadar geçecek süre içinde nispi karar ve ilam harcı olarak ödenen tutarda meydana gelebilecek değer kaybı taşınmazın gerçek karşılığının elde edilememesine de yol açabilmektedir. Söz konusu değer kaybının gerçek karşılığın ödenmesine yönelik anayasal güvenceyi işlevsiz hâle getirmesini engelleyebilecek bir telafi mekanizması da öngörülmemiştir (AYM, E.2022/61, K.2022/101, 08/09/2022, § 46).

10. Kural aynı kural olup her iki davada da davalısı harçtan muaftır. Anayasa Mahkemesi’nin söz konusu kararının gerekçesi Anayasa’nın 46. maddesi bağlamında taşınmazın gerçek bedelinin ödenmesi gereği üzerinden oluşturulmuş olsa da dava konusu kuralda olduğu gibi nispi harç devlete ödenmiş olup belli bir süre geçtikten sonra iadesi gerekmektedir. Ödenen nispi harcın enflasyondan kaynaklanan değer kaybının önlenmesi için tedbirler alınması kural olarak devlete yüklenmiş bir yükümlülüktür. Nitekim Anayasa Mahkemesi (AYM) yerleşik içtihadında enflasyondan kaynaklanan değer kaybının önlenmemesini Anayasa’ya aykırı bulmaktadır (birçok karar arasından bkz. AYM, E.2022/83, K.2023/69, 5/4/2023 ve orada atfı yapılan kararlar; Ali Tetik, B. No: 2019/3214, 6/10/2022).

11. AYM 5/4/2023 tarihli ve E.2022/83, K.2023/69 sayılı kararında bu konudaki yaklaşımını şu şekilde ortaya koymuştur: *Anayasa Mahkemesinin gerek norm denetimi kapsamında gerekse de bireysel başvuru kapsamında verdiği çeşitli kararlarında alacakların da mülkiyet hakkı kapsamında olduğu, devlet tarafından alacakların geç ödenmesi hâlinde enflasyon oranları altında olmayan bir faiz ödenmesinin bireyin hakları ve kamu düzeni bakımından önem taşıdığı belirtilmiştir* (AYM, E.1997/34, K.1998/79, 15/12/1998; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/87, 19/12/2013, § 52; Akel Gıda San. ve Tic. A.Ş., B. No: 2013/28, 25/2/2015, § 46; Abdulhalim Bozboğa, B. No: 2013/6880, 23/3/2016, § 58; Ferda Yeşiltepe [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, § 29).

12. Dolayısıyla eldeki kuralın kapsamına giren harcın iadesi aşamasında enflasyon karşısındaki değer kaybına dair bir güvence de öngörülmemiştir.

13. Kuralın iptaline ilişkin başvuru dilekçesinde belirtildiği üzere Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan yargı mercileri önünde hak arama özgürlüğü, hakların korunmasını amaç edinen vazgeçilmez meşru yöntemlerin başında gelmektedir. Davalısı harçtan muaf olan davalarda davacı tarafça Harçlar Kanunu hükümlerince ödenen nispi harç karar kesinleştiğinde harcı yatan davacıya iade edilmektedir. Her halükârda iade edileceği kesin olan harcın davacıdan alınmasının hiçbir yararı yoktur. Bu yönüyle Anayasa’nın 36. maddesine açıkça aykırılık teşkil etmektedir.

14. Ayrıca davaların uzun sürmesi nedeniyle davanın açılması sırasında ödenen peşin harcın ödeyene geç iade edilmesi Anayasa’nın 35. maddesindeki mülkiyet hakkının da ihlali sonucunu doğurmaktadır.

15. Tüm bu sebeplerle kuralın “**davalısı harçtan muaf olan davalar yönünden**” iptal edilmesi gerektiği kanaati ile çoğunluğun görüşüne iştirak edilmemiştir.

ye
Kenan YAŞAR